

իսկ երիտասարդ իշխաններուն՝ Միքայել հրամայեց այն անագորոյն կըր-
ճատումն, որ ողջ ողջ մեռնիլ մըն էր, և արևելեան պատմութեան գրեթէ ամէն
երեսին մէջ կը յիշուի, Ասիոյ հին և գրեթէ առասպելախառն արքունիքնե-
րէն, մինչև Բիւզանդիոյ վերջին կայսերաց ժամանակ։ Խեղճերը ցաւն պո-
ռալով կանչուըտելով ներքինացան։ Կրտսերագոյնը Թէոդոս չկրցաւ այս
սարսափելի ցաւուն դիմանալ, քիչ ատենէն մեռաւ։ միւս երեքը կրօնաւոր
եղան նոր անուններով։ Յոյն ժամանակագիրը կ'աւելցընեն որ ձգեցին պատ-
կերամտութիւնը և խաբերայ աշխարհքէն քաշուելով ապրեցան։

Միքայել իրենց պզտիկ հասոյթ մը կապեց, իրենց հօրմէն յափշտակած
հարստութենէն և ծառայներէն մէկ քանին թողուց քովերին։ Չգիտցուի
թէ մինչև իրենց մեռնիլը Բիւզանդիոյ վանքը կեցան թէ ոչ։

Անկարելի բան է համբել, թէ որչափ երևելի մարդիկ զո՞հ երթալով՝
այս կղզին անուանի ըրած են։ միայն մէկ հատ մ'ալ կը յիշենք, տրուս
դժբաղդութիւնը աւելի ցաւալի եղած է։ Այն է անուանին վարդան որ Թուրք
ըստած է։

Շարայարեկի

ՇԻԳԱԿՕՅԻ ՄԵԾ ՑՈՒՑԱՎԱՆԴԵՍՆ

Ի ՄԱՅԻՍԻ 1

(Տես յ'էջ 291)

ԱՅՍՈՐ Ամերիկայի պատմութեան յոյժ մեծ օրերէն մին է։ Քոլում-
պեան ցուցահանդէսն որ յամաց հետէ ողջոյն քաղաքակիրթ աշխարհի խորհրդ-
դածութեանց առարկայն եղած էր՝ իւր գոներն բացաւ բոլոր ազգաց առջև։
Շիգափո աշխարհի պատմութեան մէջ նոր միջնադէպ մը աւելցուց իւր այս
մեծագործութեամբ։ Երբ այսօրն անցեալ ըլլայ, պատահիք զառամին, եւ
մանկունք ծերանան, ապագայի մարդկութիւնն իւր յայնժամու մեծագոյն յա-
ռաջգիմութեամբ և զարգացմամբ՝ չպիտի թերանայ՝ երախտապարտ լինել
ներկայի մարդկութեան, վասն այս հսկայ ձեռնարկութեան, իմա Համաշխար-
հային հանդիսին, որոյ ի շնորհս ազգերն լաւագոյն զիրար պիտի ճանաչեն,
անհատք ի բարձր եւս վախճան եւ զարգացում պիտի նկրտին։ Մէկ նշա-
նակութեամբ Մայիս 1ըն 1893ի՝ մայր պիտի ըլլայ ապագայի բարձր նպա-
տակաց եւ գործոց։

« Սպիտակ քաղաքն » որպէս կը կոչեն Ճէքսոն—փարքի այն մասը՝ ուր
կառուցուած են մեծ ու փոքր շէնքեր, առաւել քան 600 000 անձանց այցելա-
վայրն եղաւ այսօր։ Համաշխարհային ցուցահանդէսն կրկնակի հետաքրքրական

եղաւ Ամերիկեան ժողովրդեան որպէս եւ այցելու հիւրերու, այնու՝ զի Ամերիկեան Միացեալ Նահանգաց Նախագահն Մր. Քլիվլենտ եւ Քրիստափոր Քոլումպոսէ սերեալ վէրէկուայի դուքսն եւ իւր եղբայրն ու որդին, յատուկ եկած էին հանդիսից փայլ եւ շուք յաւելու։ Շաբաթէ մ'ի վեր տեղատարափ անձրեւք՝ մեզ շատ յոյս չէին տար թէ պիտի յաջողինք հանդէսներն կուշտ վայելել, եւ սակայն ամէնքս ալ մեծափափաք կը սպասէինք այս խորհրդաւոր աւուր զարտեան։ Բաղդաւոր էինք. օրն չունէր ամառնային պայծառութիւն, սակայն զարնանային էր. ամպեր կային, բայց անձրեւի քիչ վախ կար։ Կանուխ այգուն ամէնքս ալ յուղի ինկանք ի ճէքսըն—փարք։ Բաղմախուռն կառքեր լեցուն էին; ինչպէս, ձիաքարշ կառքեր, շոգեկառքեր եւ բարձրացեալ երկաթուղեաց վրայէ շարժող կառքեր։ Որով որ յաջողիլ կըրցանք՝ դիմեցինք ի ճէքսըն—փարք, հոն դիտելու բացման արարողութիւններն, որ իւր տեսակին մէջ առաջին էր։ Վարչական շէնքին առջև ամփիթէատրոնի ձեւով պատրաստուած էր հանդիսավայր մը, ուր սեղի պիտի ունենային բացման արարողութիւնը։ Բեմին վրայ նստած էին Մր. Քլիվլենտ, եւ իւր նախարարներն, վէրէկուայի Դուքսն եւ իւր հետեւողք, Քաղաքապետն եւ քաղաքային պաշտօնեայք, ցուցահանդիսին վարչութեան անդամք, Նահանգաց ոմանց կառավարիչք եւ միջազգային պետութեանց մասնաւոր ներկայացուցիչք։ Անշուշտ կրնաք երեւակայել թէ զգացմունք ի՞նչ բարձրութեան կրնան հասած ըլլալ, երբ Քլիվլենտ, ճէնըրըլ Տէյլիսի հետ, որ հանդիսին ղրխաւոր վարիչն է, եկաւ ի բեմ։ Մինչ վարն այս վարչական եւ քաղաքական նշանաւոր մարմին ամենուն ուշադրութիւնը գրաւած էր, բան մը նուազ նշանաւոր եւ շահագրգիռ չեղաւ։ Վարչական շէնքին զագաթն, ոսկէզօծ զրմբէթին ոտքը՝ հարիւրաւոր պղնձազոյն Հնդկներ իրենց յատուկ տարազներով եւ ցցուններով զարդարուած կը կենային, եւ մեզ յիշել կու տային հանդիսին պատմական մեծ նշանակութիւնն։

Հանգէսն բացուեցաւ Քոլումպոսէ քայլերգովն, յետ որոյ Պատ. Ու. Հ. Միլլըրն, կոյր մատրանապետն Ուաշինկթընի՝ մատոյց բացման աղօթքն։ Պատ. Միլլըրն իբր 47 տարի առաջ քարոզիչ եղած է՝ քաղաքիս առաջին Մեթոտական եկեղեցւոյն։ Թաւառտ բացման աղօթից՝ օրիորդ Ճէսսի Քուլթայ՝ շնորհալի առողջանութեամբ արտասանեց Ուաշինկթընցի բանաստեղծ Քրօֆֆըթի մէկ նոր ոտանաւորն, որ սոյն առթի համար յատուկ պատրաստուած էր։ Քիչեր կարող եղան լսել բառերն, թէ եւ բազումք մասնակցեցան ցնծութեան ցոյցերուն։ Ետն Ուակների «Իիէնդի» երաժշտութեան հազարաւորք իրարու վրայ խռնիլ սկսան, որպէս զի կարող ըլլային զէթ մասամբ լսել տուր երկու մեծ առնարանութիւններն. առաջինն ճէնըրըլ Տէյլիսի՝ ի դիմաց Համաշխարհային հանդիսին. իսկ միւսն՝ երկրին ծայրագոյն պաշտօնէին Մր. Քլիվլենտի։ Ճէնըրըլ Տէյլիս բացարեց Հանդիսին կարեւորութիւնն, յառաջացման ընթացքն, ծախեալ գումարի քանակն, եւ այլն։ Ըսաւ թէ, Յուցահանդէսն մէկ մտաց գործ չէ, և ոչ մէկ որոշ ջանից. այլ բոլոր

մտաց ծնունդ, եւ բոլոր ժողովրդեան աշխատութեան և ջանքից արդիւնքն եւ Հապա հանդիսին վարչութեան ի դիմաց՝ շնորհակալիս յայտնեց Միացեալ Նահանգաց կառավարութեան, որ 5 միլիոն թալէնթի գումարով մը օժանդակեց յաջողութեան, 'նահանգաց' իբր անհատական մարմնաց, որք 6 միլիոն թալէնթի մասնակցութեամբ մը ձեռնարկութեան յաջողութիւնն ստոյգ բրին, եւ ընդ Շիպսօցուց որ նախ 11 միլիոն թալէնթի բաժանորդագրութեամբ մը եւ հապա 5 միլիոն թալէնթի փոխատուութեամբ մը այս աննախընթաց եւ անօրինակ Յուցահանգեան կարելի բրին։ Այս ուղերձի յաջորդեց Մր․ Քլիվլենտի հաւկիրն այլ յոյժ իմաստալից աստենախօսութիւնն, զոր թարգմանելով կու գամ ի յագուրդ ընթերցողաց հետաքրքրութեան։ Մր․ Քլիվլենտ յաւարտ իւր ատենախօսութեան սեղմեց ելեքարական կոճակն՝ եւ շարժման դրաւ Մեքենայից շէնքին մէջ գետեղեալ յաղթ Ալիզ մեքենան, մի եւ նոյն պահուն Սպիտակ քաղաքի վրայ նոր գումարթութիւն մը եկաւ։ Ապատութեան արձանն իւր քօղէն մերկացաւ։ Երկու հարիւր սպիտակ աղանձիք աղատ արձակուեցան, որոշակք ձողերէ վեր բարձրացան, նաւերն սուկեցին, թընկանթը որոտացին։ սակայն մարդկային ձայներ գողցես անխելի կ'ընէին ամէն այլ ձայներ։ Հանդէսը բաց էր այլ եւս։

ՔԼԻՎԼԵՆՏԻ ՌԴԵՐՁԸ

Ընկեր քաղաքացիք, հոս եմ ձեզ հետ մասնակցելու այն շնորհատորութեանց՝ որ սոյն առթին կը վայելէ։ Ամերիկեան աշխուժի եւ ձեռնարկութեան այս հռչակապ արդիւնքներէ շրջապատեալ, տեսնելով՝ նաեւ Ամերիկեան համաւարոյ եւ մտաց այս մեծաշուք ապացոյցք՝ պատճառ լռելիք վախճալու քէ տրուած գովեստք եւ շնորհատորութիւնք չափազանցութիւն պիտի ըլլան։ Հիւն աշխարհի հնագոյն ազգաց ի ներկայութեան կեցած՝ մատնանիշ կ'ընենք մեր ի ցոյց եւ ի հանդէս դրած յաջողութիւններն, առանց շատագովելու մեր ազգի դետատիութիւնն ի պատճառս յետամնացութեան։ Եւ մինչ խանդալից ենք դիտելու մեր գործերը, շերմագին են նաեւ մեր զգացմունքն առ օտարականս, որ եկած են մեզ հետ ցուցնելու մարդկային ըսնից ամօշմն և զարգացումն ի մասին քարճրագոյն քաղաքակրթութեան։ Մենք՝ որ կը հաշտուենք քէ ժողովրդական դատարարակոչութիւն եւ եռանդն ի քարճր նկատակս՝ կ'իրականացունեն ազգի մը պանծալի ապագայն, խնդագին կ'ողջունենք եւ կ'ընդունինք այն պատեհութիւնն տեսնելու, և դիտելու այն ի ձեռս բերուած արդիւնքներ, որք մարդկային զարգացման ասպարիզին մէջ՝ մերթնեն հնագոյն ըսնիք եւ աշխատութեամբք յառաջ եկած են։ մեծ արժանաւորութեամբ ուրեմն ի ցոյց կը դնենք այս անմեղան յառաջացումն և հրաշալի զարգացումն դետատի ազգի մը եւ կը ներկայացունենք անկախ եւ ինքնապաշէն ժողովրդեան մը յաղթանակներն։ Մենք կատուցած ենք այս հռչակերտ շէնքերը․ քայց շինած ենք ժողովրդաւ

կամ կառավարութեան սքանչելի կազմաւորութիւնն եւս, որոյ վեհութիւնն տեսանելի է ընդ ոյրոս աշխարհի։ Շինած եւ ի մի հաւաքած ենք գործածութեան, օգտակարութեան եւ գեղոյ առարկաներ, արդիւնք Ամերիկեան հանձարոյ եւ հնարագիտութեան, բայց յառաջ բերած ենք նաեւ մարդիկ որ գիտեն զանձինս կառավարել։ Այս վսեմ եւ բարձր գործ մ'է, որոշման ենք մեր հիշեր օտար երկրաց կը պարսպինք երբ կը գործակցինք սոյն պահուն հանդիսաւորելու ձեռնարկ մը, որ պիտի ժառանգէ մարդկային լուսաւորութեան, և այսու օրինակ մը կը ցուցնենք ազգաց եղբայրութեան։

Ամուր պահենք սոյն հանդիսին խորին նշանակութիւնն և չկորսնցնենք սոյն վայրկեանի տպաւորութիւնն։ Եւ որպէս մէկ ձեռնառնով ի շարժման կը դնենք սոյն հանդէսն լուսաւորող մեքենայն, բոլր այնպէս եւս մեր յոյսերն եւ ձգտումներ՝ ոյժեր զարթոցանեն ի մեզ, որք յապագային պիտի ազդեն մարդկութեան բարօրութեան, պատուոյ եւ ազատութեան։

Աստուածաբանութիւնը վերջացաւ, եւ մասնաւոր հրաւիրեալք ճաշի գնացին Վարչական շէնքին մէջ։ Ճաշէ վերջ Մ. Բլիվլընտ, Վէրէկուայի Դոքտր եւ այլ բարձրաստիճան անձինք այցելեցին ցուցահանդիսին շէնքերուն, եւ ուր որ դիմեցին՝ ժողովրդական համակրանաց արժանացան։ Չեռակերտութեան եւ Գեղարուեստից շէնքին մէջ օտար պետութեանց ներկայացուցիչք ներկայացան Բլիվլընտի, եւ շնորհաւորեցին առիթն։

Շարայարելի

Կ. Մ. Մանսֆելտ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՔ

ՃԱՇԱԿ ԲԱՆՄԱԿԱԳՈՐԾՈՒԹԵԱՆ ԵՐԱԿԵԱՆ ԵՂԲԱՐՑ

Ի Տ Ա Լ Ա Ց Ի Ո Ց

(Shu j'ei 295)

Եւջուարի տարւոյն յիշեցինք, վիճակնաւ իրականան՝ իւր փրանկիստ եղբոր աշակերտ և հաւասարող է յարուեստին, որոյ և փառացն այլ աննախանձ հաղորդ, զի անոր նման իւր գործերն եւս՝ կիրթ ճաշակ ունեցող արուեստագէտ և մեծամեծ անձերէ ընտիր գառուած ու գնահատուած են։

Վիճակնաւ գործերէն՝ որ սովորաբար խորաքանդակ և կապարաների (pa-